

МЕТАФОРИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВІЙНИ В НІМЕЦЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році німецький медіадискурс зазнав суттєвих трансформацій як на лексико-семантичному, так і на прагматичному рівнях. Одним із ключових механізмів формування суспільного сприйняття війни стала концептуальна метафора, яка не лише структурує інформацію, але й формує емоційно-оцінний образ подій. У сучасній когнітивній лінгвістиці метафора розглядається не як виключно стилістичний засіб, а як механізм концептуалізації дійсності, що дозволяє осмислювати складні або травматичні явища через більш зрозумілі концептуальні домени. Саме тому дослідження метафоричних моделей війни у німецькому медіадискурсі після 2022 року є актуальним у контексті аналізу медіакommunікації, політичної риторики та когнітивного впливу мас-медіа.

Теоретичною основою дослідження стала концепція Дж. Лакоффа та М. Джонсона, відповідно до якої метафора є фундаментальним когнітивним механізмом, що структурує людське мислення через взаємодію вихідного та цільового доменів. Українські дослідники наголошують, що концептуальні метафори відіграють важливу роль у медіадискурсі війни, оскільки дозволяють медіа формувати моральну оцінку подій та конструювати ідеологічні наративи [4, с. 54–56].

У сучасних дослідженнях українських лінгвістів особлива увага приділяється тому, що війна в медіадискурсі репрезентується через низку доміантних метафоричних моделей: ВІЙНА – ЦЕ ГРА, ВІЙНА – ЦЕ ЗЛОЧИН, ВІЙНА – ЦЕ ХВОРОБА, ВІЙНА – ЦЕ КАТАСТРОФА, ВІЙНА – ЦЕ ТЕАТР, ВІЙНА – ЦЕ БОРОТЬБА. Такі моделі є універсальними для європейського медіапростору, однак у німецькому дискурсі вони набувають специфічного ідеологічного та історичного забарвлення, пов'язаного з політикою *Erinnerungskultur*, пацифістською традицією та історичною відповідальністю Німеччини.

Аналіз німецькомовних медіатекстів видань *Der Spiegel*, *Die Zeit*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung* та *Deutsche Welle* дозволяє виокремити кілька найбільш продуктивних концептуальних моделей.

Однією з доміантних є модель **ВІЙНА – ЦЕ КАТАСТРОФА / СТИХІЙНЕ ЛИХО**. У межах цієї моделі війна постає як неконтрольована руйнівна сила. У німецькому медіадискурсі активно функціонують метафори *Welle der Gewalt*, *Feuer des Krieges*, *Explosion der Gewalt*, *Sturm russischer Angriffe*, *Flut der Flüchtlinge*. Наприклад, у матеріалах *Der Spiegel* часто використовуються конструкції на кшталт *eine Welle russischer Raketenangriffe traf die Ukraine*, де війна концептуалізується через природне лихо, що неможливо повністю контролювати. Такі метафори створюють відчуття масштабності, хаотичності та небезпеки.

Українські дослідники зазначають, що модель ВІЙНА – ЦЕ КАТАСТРОФА має високий емоційний потенціал, оскільки апелює до колективного досвіду страху та виживання [3, с. 117–119]. У німецькому медіадискурсі ця модель особливо посилилася після масованих обстрілів української енергетичної інфраструктури восени 2022 року,

коли медіа почали активно використовувати образи «темряви», «хвиль холоду» та «енергетичного шторму».

Іншою надзвичайно продуктивною моделлю є **ВІЙНА – ЦЕ ЗЛОЧИН**. Саме ця метафорична конструкція стала однією з центральних у німецькому інформаційному просторі після подій у Бучі, Ірпені та Маріуполі. У німецьких медіа регулярно використовуються лексеми *Kriegsverbrechen*, *Terror gegen Zivilisten*, *brutale Aggression*, *russische Verbrechen*, *Putins Kriegsmaschinerie*. У цьому випадку війна осмислюється не як геополітичний конфлікт, а як кримінальний акт.

Ницполь підкреслює, що метафора **ВІЙНА – ЦЕ ЗЛОЧИН** дозволяє формувати чітку моральну опозицію між агресором та жертвою, посилюючи етичну оцінку подій [4, с. 58–60]. У німецькому дискурсі ця модель має особливу вагу через історичну пам'ять про Другу світову війну. Саме тому німецькі медіа часто використовують лексеми *Verantwortung*, *historische Schuld*, *Moralpflicht Europas*. Таким чином, концептуалізація війни як злочину трансформується у концептуалізацію допомоги Україні як морального обов'язку.

Важливе місце займає також модель **ВІЙНА – ЦЕ ХВОРОБА**. У німецькому медіапросторі активно функціонують вислови *der Krieg infiziert Europa*, *Putins Regime als Krebsgeschwür*, *toxische Propaganda*, *die Krankheit des Imperialismus*. Така метафорика особливо характерна для аналітичних та політичних матеріалів. Вона формує уявлення про війну як патологію, що потребує «лікування» через санкції, міжнародний тиск та політичну ізоляцію.

У дослідженні Овсяник наголошується, що медична метафора у німецькомовному суспільно-політичному дискурсі виконує функцію інтенсифікації негативної оцінки та посилення емоційного впливу [5, с. 45–47]. Після пандемії COVID-19 медичні метафори стали особливо продуктивними у європейських медіа, оскільки аудиторія вже мала сформований когнітивний досвід сприйняття криз через категорії зараження, ізоляції та лікування.

Окремої уваги заслуговує модель **ВІЙНА – ЦЕ ГРА / ШАХОВА ПАРТІЯ**. У німецьких медіа часто використовуються вислови *geopolitisches Schachspiel*, *Putins nächster Zug*, *strategisches Spiel des Kremels*, *Europa setzt auf neue Karten*. Такі метафори особливо характерні для політичної аналітики, де війна осмислюється через категорії стратегії, тактики та раціонального планування.

Проте ця модель має амбівалентний характер. З одного боку, вона дозволяє пояснювати складні міжнародні процеси через зрозумілу схему гри. З іншого боку, така концептуалізація частково знижує рівень емпатії, оскільки людські жертви редукуються до «ходів» або «стратегічних рішень». Українські дослідники зазначають, що модель **ВІЙНА – ЦЕ ГРА** часто використовується для медійної драматизації конфлікту та політичного прогнозування [3, с. 120–121].

Значною продуктивністю характеризується і модель **ВІЙНА – ЦЕ ТЕАТР / СЦЕНА**. У німецькому медіадискурсі поширеними є вислови *politische Inszenierung*, *Bühne des Krieges*, *Propagandashow des Kremels*, *Selenskyj als Stimme des Widerstands*. Така модель дозволяє медіа акцентувати увагу на публічності війни, ролі політичних виступів та інформаційних кампаній.

У контексті сучасної медіатизації війни ця модель набуває особливої актуальності. Соціальні мережі, відеозвернення, онлайн-трансляції та цифрові

платформи трансформують війну у глобальний медіаспектакль, де політичні актори виступають не лише як учасники бойових дій, але і як комунікативні символи. Загреба наголошує, що концептуальні метафори у медіадискурсі війни функціонують як когнітивні інструменти впливу на суспільну свідомість та національну стійкість [2, с. 3–6].

Ще однією важливою моделлю є **ВІЙНА – ЦЕ БОРОТЬБА / СПРОТИВ**. У німецьких медіа активно функціонують вислови *der Kampf um Freiheit, ukrainischer Widerstand, Verteidigung europäischer Werte, Kampf der Demokratie gegen Autoritarismus*. У межах цієї моделі Україна постає як символ боротьби за свободу та демократичні цінності.

Саме ця модель стала центральною у дискурсі європейської солідарності. Німецькі медіа дедалі частіше концептуалізують російсько-українську війну не як локальний конфлікт, а як боротьбу між демократією та авторитаризмом. Таким чином, війна виходить за межі територіального конфлікту та набуває цивілізаційного виміру.

Водночас у німецькому медіадискурсі спостерігається активне використання антропоморфних метафор. Наприклад, Європа постає як «втомлений організм», НАТО — як «щит», а Україна — як «форпост Європи». Такі образи виконують інтегративну функцію, оскільки дозволяють аудиторії ототожнювати себе з певними політичними структурами або державами.

Слід зазначити, що після 2022 року у німецькому медіапросторі суттєво зросла кількість емоційно маркованих метафор. Якщо до повномасштабного вторгнення німецькі медіа переважно використовували нейтральну дипломатичну лексику, то після Бучі, Маріуполя та масових ракетних ударів риторика стала більш категоричною та морально забарвленою. Це свідчить про зміну самого способу концептуалізації війни у європейському інформаційному просторі.

Важливим аспектом є також прагматична функція концептуальних метафор. Вони не лише описують події, але й формують ставлення аудиторії до війни. Через метафоричні моделі медіа визначають, хто є жертвою, хто — агресором, а також які дії вважаються морально виправданими. Саме тому концептуальні метафори мають потужний ідеологічний потенціал.

Українські дослідники наголошують, що медіадискурс війни функціонує як простір боротьби за інтерпретацію реальності, де метафора стає інструментом когнітивного впливу та маніпуляції [1, с. 6–9]. Особливо це помітно у контексті інформаційної війни, де метафоричні конструкції використовуються для легітимізації політичних рішень та формування міжнародної підтримки.

Таким чином, аналіз німецького медіадискурсу після 2022 року демонструє, що концептуальна метафора стала одним із ключових механізмів осмислення російсько-української війни. Найбільш продуктивними виявилися моделі **ВІЙНА – ЦЕ КАТАСТРОФА**, **ВІЙНА – ЦЕ ЗЛОЧИН**, **ВІЙНА – ЦЕ ХВОРОБА**, **ВІЙНА – ЦЕ ГРА**, **ВІЙНА – ЦЕ ТЕАТР** та **ВІЙНА – ЦЕ БОРОТЬБА**. Через ці моделі німецькі медіа формують морально-оцінний образ війни, конструюють суспільні емоції та впливають на політичне сприйняття конфлікту.

Особливістю німецького дискурсу є поєднання емоційної метафорики з історичною пам'яттю та політичною відповідальністю. Війна в Україні дедалі частіше концептуалізується не лише як геополітичний конфлікт, але і як виклик європейській

системі цінностей. Саме тому концептуальні метафори у сучасному німецькому медіапросторі виконують не лише когнітивну, але й етичну, політичну та мобілізаційну функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк С. В. Метафорична концептуалізація війни в німецькому медіадискурсі після 2022 року. 2024.
 2. Загреба В. Концептуальні метафори в медіадискурсі війни та кризових комунікацій: когнітивний інструмент формування національної стійкості. 2025.
 3. Лесик І. В., Ковальчук Л. В., Літкович Ю. В. Метафорична концептуалізація російсько-української війни в політичних карикатурах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024.
 4. Ницполь В. І. Метафорична концептуалізація війни в американському медіадискурсі (на матеріалі статей про російсько-українську війну). *Folium*. 2023. С. 53–60.
- Овсяник С. В. Метафоризація медичних термінів як засіб увиразнення змісту німецькомовних суспільно-політичних текстів: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022.